

ANDRZEJ K. KOŹMIŃSKI*
ADAM NOGA**
KATARZYNA PIOTROWSKA***
KRZYSZTOF ZAGÓRSKI****

Europa pomiędzy emocjami a racjonalnością: indeks zrównoważonego rozwoju dla europejskich krajów OECD

1. Indeks zrównoważonego rozwoju

Opracowany w Akademii Leona Koźmińskiego Indeks Zrównoważonego Rozwoju (*Balanced Development Index* – BDI) – zwany w Polsce wskaźnikiem ALK – wyrasta z popularnego dziś w naukach ekonomicznych paradygmatu *beyond GDP* (więcej niż PKB). Różni się jednak zasadniczo od innych wskaźników ekonomicznego „dobrostanu” (a nie po prostu „wzrostu”), takich jak np. *Better Life Index* (BLI) stosowany przez OECD, *Human Development Index* (HDI) opracowany przez UNDP, czy *World Happiness Index* (WHI) przygotowany przez Sustainable Development Solutions Network na podstawie sondaży Gallupa (zob. np. Fleurbaey i Blanchet 2013; Stiglitz i in. 2018a, 2018b).

Wskaźnik ALK składa się z 45 szczegółowych wskaźników pochodzących z ogólnie dostępnych międzynarodowych baz statystycznych. Jest to więc wskaźnik najbardziej wszechstronny, łączący w sobie elementy ekonomiczne i społeczne. Wyodrębniamy w tym zbiorze cztery podgrupy i cztery wskaźniki „drugiego stopnia”:

- wskaźniki obrazujące funkcjonowanie gospodarek narodowych w międzynarodowym otoczeniu ekonomicznym (np. inwestycje zagraniczne, eksport, import, oprocentowanie obligacji rządowych na międzynarodowym rynku);

* Prof. dr hab. Andrzej K. Koźmiński – Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie; e-mail: kozmin@kozminski.edu.pl

** Prof. dr hab. Adam Noga – Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie; e-mail: anoga@kozminski.edu.pl

*** Dr Katarzyna Piotrowska – Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie; e-mail: kpiotrowska@alk.edu.pl

**** Prof. dr hab. Krzysztof Zagórski – Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie; e-mail: zagorski@kozminski.edu.pl

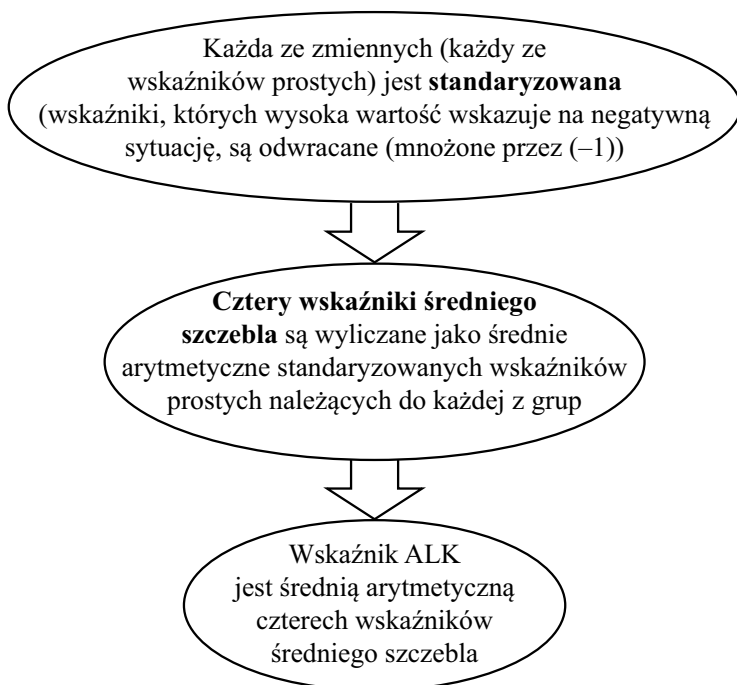
Tabela 1
Cztery kategorie czynników społeczno-ekonomicznych składających się
na wskaźnik ALK

Zewnętrzne ekonomiczne	Społeczne oczekiwania
• Bezpośrednie inwestycje zagraniczne • Import (<i>per capita</i>) • Eksport (<i>per capita</i>) • Zmiana kursu waluty w stosunku do USD (odwrócona) • <i>Spread</i> (różnica) między oprocentowaniem 10-letnich obligacji i obligacji RFN (odwrócony) • <i>Spread</i> (różnica) między oprocentowaniem 10-letnich obligacji i obligacji USA (odwrócony) • Indeks giełdowy	• Społeczne przewidywania zmian własnej sytuacji życiowej • Społeczne przewidywania zmian sytuacji ekonomicznej w kraju • Społeczne przewidywania zmian sytuacji finansowej gospodarstwa domowego • Społeczne przewidywania zmian sytuacji na rynku pracy • Społeczne przewidywania zmian sytuacji dotyczącej własnego zatrudnienia • Oczekiwania biznesu dotyczące tendencji z zakresu produkcji • Oczekiwania biznesu w zakresie aktywności w handlu detalicznym
Wewnętrzne ekonomiczne	Społeczna sytuacja bieżąca
• PKB • Produkcja energii elektrycznej • Wielkość akumulacji w gospodarce (% PKB) • Stopa inflacji (odwrócona) • Wielkość spożycia • Stopa bezrobocia • Dług publiczny (% PKB) • Roczny wzrost realnego wynagrodzenia • Ocena biznesu 1: percepcja bieżącej aktywności i tendencji produkcji • Ocena biznesu 2: percepcja bieżącej aktywności i tendencji w handlu detalicznym • Ocena biznesu 3: percepcja bieżącej aktywności i tendencji w usługach	• Współczynnik urodzeń • Współczynnik małżeństw • % populacji w wieku 0–14 lat • Umieralność niemowląt (na 1000 urodzeń) (odwrócona) • Wydatki z budżetu na ochronę zdrowia (% PKB) • Wydatki z budżetu na pomoc społeczną (% PKB) (odwrócone) • Współczynnik Giniego (odwrócony) • Zużycie energii ze źródeł odnawialnych (% całego zużycia energii) • Emisja CO₂ (w tonach na osobę) (odwrócona) • Zagrożenie ubóstwem (% gospodarstw domowych) • Dostęp do internetu (% gospodarstw domowych) • Badacze B+R (na milion osób) • Bezrobocie młodych (odwrócone) • Liczba kradzieży (na 100 000 osób) (odwrócona) • Liczba zabójstw (na 100 000 osób) (odwrócona) • Zaufanie do rządu • Społeczne oceny sytuacji ekonomicznej w kraju • Oceny sytuacji materialnej gospodarstw domowych • Społeczne oceny sytuacji na rynku pracy

- wskaźniki obrazujące wewnętrzny mechanizm funkcjonowania gospodarki (np. PKB i jego dynamika, wskaźnik inflacji, konsumpcja prywatna, stopa akumulacji; produkcja energii elektrycznej);
- bieżące warunki społeczne (np. dzietność, umieralność niemowląt, wydatki na zdrowie, współczynnik Giniego, przestępczość, zaufanie do rządu);
- społeczne oczekiwania dotyczące przyszłości (w obszarze np. ogólnych warunków życia, sytuacji gospodarczej, rynku pracy i zatrudnienia, aktywności biznesowej).

Wszystkie wskaźniki mają jednakową wagę. Ogólny indeks BDI obliczany jest na podstawie prostego wzoru jako średnia z czterech wymienionych powyżej podzbiorów, a każdy z nich jako średnia szczegółowych indeksów. Metodologiczne zalety i wady takiego statystycznego podejścia przedstawiają szeroko E. Ivaldi, G. Bonatti i R. Soldini (2015). Nasz indeks nie tylko zawiera wskaźniki zarówno ekonomiczne, jak i społeczne, ale przypisuje ekonomicznym i społecznym aspektom rozwoju tę samą wagę, podczas gdy inne indeksy konstruowane w ramach paradygmatu *beyond GDP* w ogóle pomijają kwestie ekonomiczne albo przypisują im znacznie mniejsze znaczenie niż kwestiom społecznym.

Rysunek 1
Sposób obliczania wskaźnika ALK

Wskaźnik ALK jest jedynym wskaźnikiem, który uwzględnia na równych prawach ludzkie oczekiwania i subiektywne odczucia, które współokreślają fazy cyklu koniunkturalnego. Analiza zależności pomiędzy dynamiką czterech składowych części tego wskaźnika pozwala na określenie poziomu równowagi funkcjonalnej systemu, czyli jego sterowalności.

Wskaźnik ALK pozwala więc nie tylko określić jakość funkcjonowania systemu społeczno-gospodarczego, ale także pozwala wyjaśnić jego dynamikę w drodze interdyscyplinarnej, socjologiczno-ekonomicznej analizy. Obnaża w ten sposób ograniczenia wąskiego podejścia dyscyplinarnego. Zarówno ekonomiści, jak i socjologowie są w pojedynkę bezbronni wobec dynamiki „pędzącego świata”. W światowej literaturze można odnaleźć ostatnio próby socjologicznych i psychologicznych syntetycznych podejść do badania zachowań całych społeczeństw i gospodarek¹, jednakże nigdy z takim powiązaniem obiektywnych i subiektywnych czynników społecznych oraz ekonomicznych pozwalających analizować cykle koniunkturalne w gospodarkach. Wskaźnik ALK sięga do korzeni związków wielkiej teorii ekonomii z socjologią, polityką i psychologią społeczną, której pionierskie podstawy można odnaleźć w pracach M. Kaleckiego (1943a, 1943b, 1971), czy współcześnie w pracach z zakresu ekonomii behawioralnej (Akerloff i Shiller 2010), ekonomii politycznej (Dornbusch i Edwards 1989, Summers 2016) czy ekonomii rozwoju (Acemoglu i in. 2005).

2. Zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy europejskich krajów OECD

Jak już powiedziano, nasz indeks uwzględnia ekonomiczne i społeczne, a jednocześnie obiektywne i subiektywne aspekty rozwoju. Znakomicie dokumentuje przemiany społeczno-gospodarcze spowodowane przez kryzys finansowy 2008 i różne drogi wychodzenia z niego. Dokonany przy jego pomocy ranking europejskich krajów członkowskich OECD wskazuje na istotne różnice pomiędzy tymi krajami.

Pod względem wszechstronnego, zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego wyraźnie rysuje się czołówka krajów europejskich, do których bynajmniej nie zaliczają się takie potęgi gospodarcze jak Niemcy, Francja i Wielka Brytania. Gdy uwzględnić zarówno gospodarcze, jak i społeczne aspekty rozwoju, do czołówki najbardziej rozwiniętych krajów wchodzi: Dania, Finlandia, Holandia, Irlandia, Luksemburg i Szwecja. Specyficzna sytuacja Irlandii i Luksemburga wymagałaby osobnego opisu, pozostałe kraje należą do wysoko rozwiniętych państw typu *welfare state*. Wszystkie wymienione kraje

¹ Zob. np.: Dijkstra 2002, Cummins i in. 2003, Berenger i Verdier-Chouchane 2007, Constanza i in. 2009, NEF 2009, Bilbao-Ubillos 2013, Espinoza i Arechvala 2013, Huppert i So 2013, Madonia i in. 2013, OECD 2013, Reig-Martinez 2013, UNDP 2013, Porter i in. 2015, Smith i Steendijk 2015, Ivaldi i in. 2015, Davino i in. 2018, Yifu i in. 2019.

Tabela 2
Ranking europejskich krajów OECD według indeksu zrównoważonego rozwoju
w latach 1999, 2009, 2017

Miejsce	1999	2009	2017
1	Irlandia	Luksemburg	Irlandia
2	Szwecja	Szwecja	Dania
3	Luksemburg	Dania	Luksemburg
4	Finlandia	Irlandia	Holandia
5	Holandia	Finlandia	Szwecja
6	Dania	Holandia	Finlandia
7	Hiszpania	Austria	Niemcy
8	Francja	Czechy	Czechy
9	Wielka Brytania	Słowenia	Estonia
10	Portugalia	Francja	Słowenia
11	Grecja	Belgia	Austria
12	Austria	Niemcy	Francja
13	Belgia	Słowacja	Słowacja
14	Niemcy	Wielka Brytania	Wielka Brytania
15	Słowenia	Hiszpania	Łotwa
16	Włochy	Grecja	Portugalia
17	Czechy	Włochy	Belgia
18	Łotwa	Portugalia	Węgry
19	Słowacja	Estonia	Polska
20	Estonia	Polska	Hiszpania
21	Węgry	Węgry	Włochy
22	Polska	Łotwa	Grecja

Źródło: opracowanie własne.

zajmują pierwsze sześć miejsc w rankingu, niezależnie od szczegółowych różnic ich uszeregowania w różnych latach. Podkreślenia wymaga znaczny spadek pozycji Irlandii w czasie kryzysu i jej powrót na pierwsze miejsce po jego przezwycięzeniu oraz systematyczna poprawa sytuacji w Danii. Indeks dobrze pokazuje sytuację Hiszpanii, Portugalii, Włoch i Grecji, krajów dotkliwie odczuwających ostatni kryzys i mających wyraźne kłopoty z wychodzeniem z niego. Podkreślić też warto rozwój społeczno-gospodarczy Polski, która awansowała z ostatniego (dwudziestego drugiego) miejsca na miejsce trzecie od końca (dwudzieste) w czasie kryzysu i czwarte od końca (dziewiętnaste) po jego zakończeniu.

3. Typologia badanych krajów

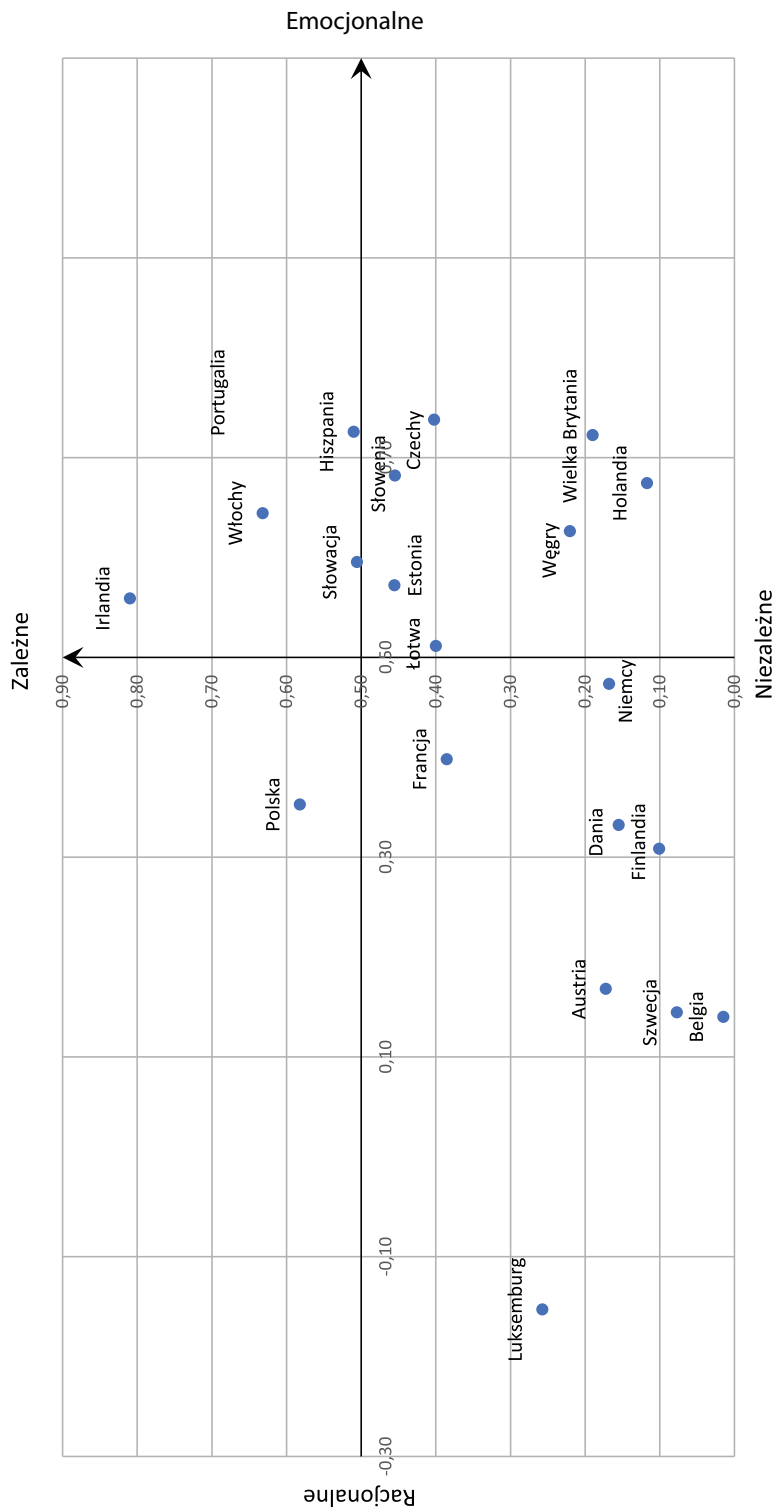
Całą populację 22 badanych krajów określić można jako rozwinięte gospodarki rynkowe i demokracje. Na podstawie wyników pomiaru wskaźnika ALK i jego szczegółowych wskaźników składowych uporządkowaliśmy badane kraje na dwóch skalowanych osiach: zależności sytuacji ekonomicznej od uwarunkowań zewnętrznych w poprzednim roku (oś niezależności) i korelacji między oczekiwaniami społecznymi w poprzednim roku a bieżącą sytuacją ekonomiczną. Skrzyżowanie tych dwóch osi pozwoliło na wyodrębnienie czterech grup krajów: niezależnych racjonalnych, niezależnych emocjonalnych, zależnych racjonalnych i zależnych emocjonalnych w latach objętych badaniem (1999–2017).

W tym miejscu przedstawiamy skrótowo charakterystykę tych czterech grup krajów, wyróżnionych według dwóch krzyżujących się kryteriów: niezależności i racjonalności. Pełną szeroką statystyczną i teoretyczną analizę przedstawiliśmy w książce wydanej w Nowym Jorku w wydawnictwie Springer (Koźmiński i in. 2020). Przedstawiona w renomowanym wydawnictwie światowym analiza wyników polskich badań wydaje się szczególnie zasadna, ponieważ – jak pokazuje rysunek 2 – Polska staje się w tej analizie dla światowej teorii bardzo ciekawym i szczególnym przypadkiem. Do polskiej teorii i polityki rozwoju społeczno-gospodarczego nasze badania wnoszą istotne nowe ustalenia.

Kraje racjonalne niezależne (Luksemburg, Austria, Szwecja, Belgia, Dania, Finlandia, Niemcy i Francja) to kraje najbogatsze o najwyższych wartościach wskaźnika ALK, umiarkowanie zmieniających się w badanym okresie w stosunku do wahań międzynarodowej koniunktury. Relatywnie słabo doświadczają one wzrostu radykalizmu politycznego, mierzonego wynikiem wyborczym radykalnych partii lewicowych i prawicowych, będącego obecnie udziałem całej Europy. Rysunek 3 powstał w wyniku analizy struktury politycznej parlamentów, w której partiom centroprawicowym liberalnej demokracji przypisano wartość 1, a partiom skrajnie lewicowym i prawicowym odrzucającym liberalną demokrację przypisano wartość 5.

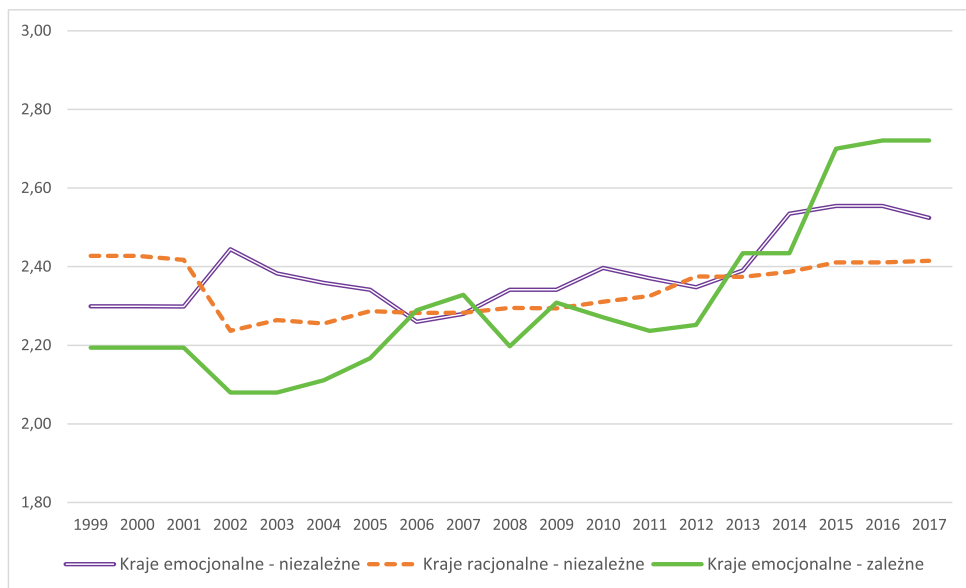
Kraje racjonalne niezależne mają dobrze rozwiniętą politykę społeczną, która chroni je przed destabilizującym niezadowolaniem społecznym. Wiele

Rysunek 2
Cztery typy gospodarek

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 3
Zmiany radykalizmu politycznego w Europie (lata 1999–2017)

Źródło: opracowanie własne.

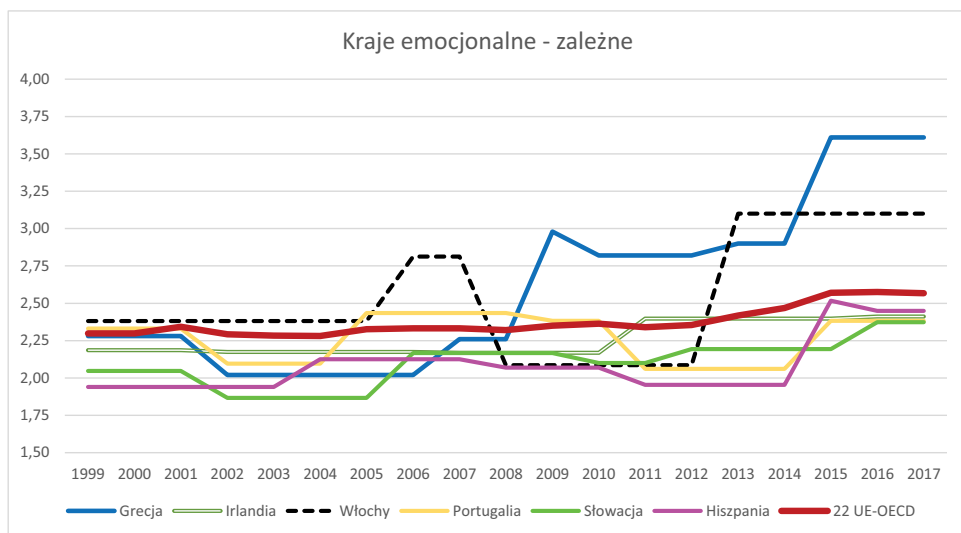
z nich sytuuje się blisko osi oddzielającej kraje racjonalne od emocjonalnych, co oznacza rozsądną wrażliwość na oczekiwania społeczne. Wahania równowagi wynikają z aspiracji społeczeństw, co mogłoby dobrze rokować dla reform, takich jak podjęte w Niemczech w latach 1999–2004. Takie działania bywają jednak blokowane zarówno z prawej, jak i z lewej strony sceny politycznej.

Kraje emocjonalne niezależne (Wielka Brytania, Holandia, Węgry, Łotwa, Czechy, Słowenia, Estonia) to takie, które charakteryzują się z jednej strony wrażliwością, a nawet nadwrażliwością na społeczne oczekiwania opinii publicznej, a z drugiej – niemal obsesyjnym przywiązaniem do własnej niezależności i możliwości samodzielnego kształtowania własnej polityki, często wbrew dominującym w świecie trendom. Ekstremalnym przykładem takiej polityki jest Brexit, innym charakterystycznym przykładem jest holenderska polityka w sprawach dostępu do narkotyków i eutanazji. W skład tej grupy wchodzi zarówno kraje bogate (Holandia, Wielka Brytania), jak i biedniejsze, w tym kilka postkomunistycznych. Ich reakcje na kryzys 2008 r. były zróżnicowane w zależności od stanu świadomości społecznej i dostępnych środków: od skrajnie „twardej” na Łotwie do skrajnie „miękkiej” w Holandii.

Pojęcie kraju zależnego i emocjonalnego (Grecja, Irlandia, Włochy, Portugalia, Słowacja, Hiszpania) zakłada z jednej strony wysoki poziom uzależnienia od światowej koniunktury, dopływu kapitału, importu technologii, eksportu i importu, a z drugiej – nadwrażliwość na społeczne oczekiwania i nastroje

wewnątrz kraju. Kraje te charakteryzują się niskim udziałem inwestycji i wysokim udziałem konsumpcji w PKB. Szczególnie wyraźnie widać to na przykładzie Grecji. Irlandia, gdzie inwestuje kapitał zagraniczny, jest wyjątkiem. Są to gospodarki „słabe”, które silniej od innych odczuły kryzys 2008 r. i dłużej z niego wychodziły. Są też bardziej skłonne do politycznego radykalizmu, co dodatkowo utrudnia procesy sanacji gospodarki, napędzanej nierealistycznymi oczekiwaniami społecznymi. W przypadku Grecji podwójne uzależnienie od kapitału zagranicznego i społecznych emocji spowodowało podjęcie katastrofalnej terapii, która doprowadziła do efektu „potrójnego 25%”: 25% recesji, 25% bezrobocia i 25% populacji poniżej granicy ubóstwa oraz niewyobrażalnego i niespłacalnego długu w wysokości ponad 360 mld dolarów. W Irlandii natomiast podobne podwójne uzależnienie doprowadziło do stosunkowo szybkiego wyjścia z kryzysu. Różnica wydaje się tkwić w poziomie politycznego radykalizmu i treści dominującej retoryki politycznej.

Rysunek 4
Polityczny radykalizm krajów emocjonalnych zależnych (lata 1999–2017)

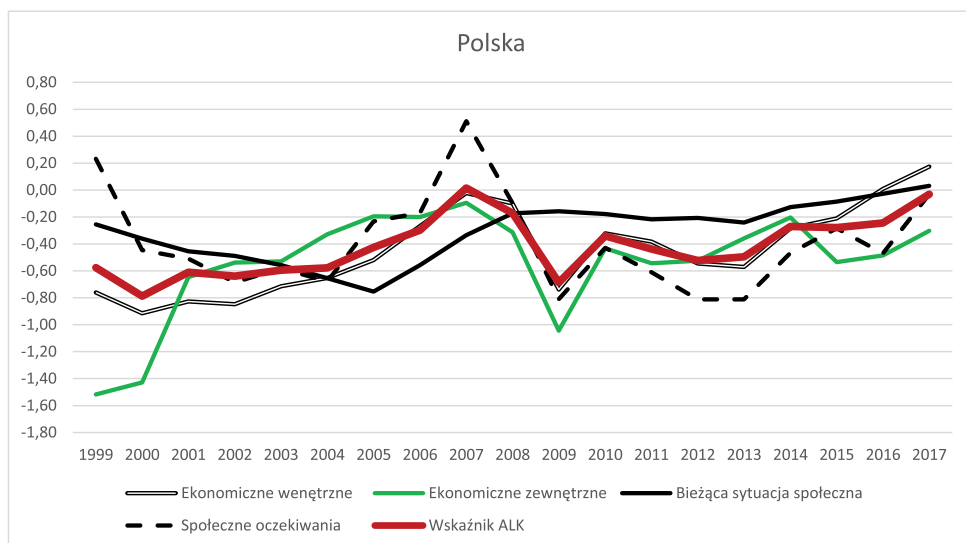

Źródło: opracowanie własne.

Jedynym zidentyfikowanym przez nas krajem zależnym i racjonalnym była w latach 1999–2017 Polska. Teza o wysokim poziomie uzależnienia od uwarunkowań zewnętrznych nie budzi wątpliwości. Szczególnie silne i trudne do podniesienia są kotwice uzależnienia finansowego od kapitału zagranicznego, uzależnienia technologicznego od importowanej techniki i handlowego – od rynku europejskiego, a zwłaszcza niemieckiego. Równocześnie niemal przez cały ten okres stosunkowo niższy był poziom uzależnienia polityki gospodarczej od oczekiwań społecznych. Pozostawała ona pod przemożnym wpływem ekono-

micznej racjonalności, pozwalając na racjonalne z punktu widzenia rozwoju gospodarczego wykorzystanie uzależnień od świata zewnętrznego (np. rozwój kooperacji z przemysłem niemieckim, rozsądne wykorzystanie międzynarodowego zaplecza kapitałowego itp). Efektem był bezprecedensowy rozwój gospodarczy i postęp cywilizacyjny, który jednak dokonał się kosztem niezaspokojonych oczekiwań społecznych, stanowiących najbardziej dynamiczny element składowy indeksu zrównoważonego rozwoju. Drugim czynnikiem wyprzedzającym były zewnętrzne uwarunkowania ekonomiczne.

Rysunek 5
Kształtowanie się wskaźnika ALK i jego składowych (lata 1999–2017)

Źródło: opracowanie własne.

Towarzyszyła temu narastająca radykalizacja polityczna (rys. 6), która ostatecznie zaowocowała wynikiem wyborczym z 2015 r., zmieniającym układ sił politycznych w parlamencie, powtórzonym po czterech latach w 2019 r.

Zasadnicza reorientacja polityki w Polsce zaczęła polegać na nadaniu jej znacznie bardziej emocjonalnego charakteru, czyli silniejszego uzależnienia od oczekiwań społecznych. Innymi słowy, Polska wydaje się przesuwac w kierunku grupy zależnych krajów emocjonalnych. Szczegółowe badania na temat Polski przedstawiliśmy w artykule opublikowanym w „Ekonomiście” w 2017 r. (Kozłowski i in. 2017).

Rysunek 6
Kształtowanie się radykalizmu politycznego w Polsce (lata 1997–2015)

Źródło: opracowanie własne.

4. Dynamika przemian

Polska nie jest jedynym krajem, który zmienia swoją pozycję w naszej typologii czterech rodzajów polityk realizowanych przez kraje. W tabeli 3 pokazujemy kilka przykładów „migracji” krajów pomiędzy różnymi polami z rysunku 2. Pomimo tych migracji obserwujemy jednak względnie trwałe tendencje. Modelowo najlepszym polem dla rozwoju krajów jest pole: niezależne – racjonalne, istnieje jednakże silne niebezpieczeństwo dla rozwoju społeczno-gospodarczego wpadania w pułapkę zbyt częstego goszczenia w polu: zależne – emocjonalne.

Dla potrzeb dyskusji formułujemy cztery wnioski z naszych dotychczasowych badań.

Po pierwsze, emocjonalne i niezależne kraje przesuwają się w kierunku większej zależności od uwarunkowań międzynarodowych. Taka jest cena, którą płacą takie kraje jak Włochy, Portugalia czy Hiszpania za swoje lekkomyślne zachowania ekonomiczne, niewspółmierne do ich realnego potencjału.

Po drugie, największą stabilnością charakteryzuje się grupa najbogatszych i najbardziej „rozwężnych”, niezależnych i racjonalnych krajów, która w badanym okresie powiększyła się o Danię.

Po trzecie, najszybciej rosnącą kategorią okazała się grupa krajów emocjonalnych zależnych, do której w 2011 r. zaliczyliśmy wyłącznie Grecję, a w 2017 r. obejmowała ona już sześć krajów: Irlandię, Grecję, Portugalię, Włochy, Hiszpanię i Słowację. Wiele wskazuje na to, że Polska wkrótce dołączy do tej

Tabela 3
Zmiany charakteru krajów

Typy krajów	2011	2014	2017
Zależne emocjonalne	Grecja	Grecja Włochy Portugalia Hiszpania	Irlandia Grecja Portugalia Włochy Hiszpania Słowacja
Zależne racjonalne	Irlandia Polska	Irlandia Polska	Polska
Niezależne emocjonalne	Estonia Słowacja Czechy Łotwa Włochy Słowenia Holandia Portugalia Dania Hiszpania Wielka Brytania Węgry	Estonia Słowacja Słowenia Czechy Łotwa Wielka Brytania Holandia Dania Węgry	Estonia Słowenia Łotwa Czechy Węgry Wielka Brytania Holandia
Zależne racjonalne	Austria Francja Szwecja Luksemburg Belgia Finlandia Niemcy	Francja Austria Finlandia Szwecja Luksemburg Belgia Niemcy	Francja Luksemburg Austria Niemcy Dania Finlandia Szwecja Belgia

Źródło: opracowanie własne.

grupy. Ciekawy jest przypadek Irlandii, która po przezwycięzeniu kryzysu zdecydowała się na większą wrażliwość społeczną, czyli emocjonalność.

Po czwarte, w przyszłości należy oczekiwać swoistego pęknięcia Europy na kraje racjonalne i emocjonalne. Te ostatnie charakteryzują się niskim poziomem inwestycji i wysokimi aspiracjami konsumpcyjnymi, za których zaspokojenie płacą rosnącym uzależnieniem od międzynarodowych rynków finansowych, które zasilane są w znacznej mierze przez kraje racjonalne niezależne. Jest to sytuacja trudna do utrzymania na dłuższą metę.

Bibliografia

- Acemoglu D., Johnson S., Robinson J. (2005), *Institutions as a Fundamental Cause of Long-run Growth*, w: P. Aghion, S. Durlauf (red.), *Handbook of Economic Growth*, t. 1A, Elsevier.
- Akerloff G.A., Shiller R.J. (2010), *Zwierzęce instynkty. Czy ludzka psychika napędza globalną gospodarkę i jaki to ma wpływ na przemiany światowego kapitalizmu*, Studio Emka, Warszawa.
- Berenger V., Verdier-Chouchane A., *Multidimensional Measures of Well-Being: Standards of Living and Quality of Life Across Countries*, „World Development” 2007, nr 35(7), s. 1259–1276.
- Bilbao-Ubillos J. (2013), *Another Approach to Measuring Human Development: The Composite Dynamic Human Development Index*, „Social Indicators Research”, nr 111 (1), s. 473–484.
- Constanza R. i in. (2009), *Beyond GDP: The Need for New Measures of Progress*, The Pardee Papers 4, Pardee Center for the Study of the Longer-Range Future, Boston.
- Cummins R.A. i in. (2003), *Developing a National Index of Subjective Well-Being: The Australian Unity Well-Being Index*, „Social Indicators Research”, nr 64, s. 159–190.
- Davino C. (2018), *Measurement of Equitable and Sustainable Well-Being: A Case Study of the Italian Provinces*, „Social Indicators Research”, nr 136(3), s. 999–1029.
- Dijkstra G.A. (2002). *Revisiting UNDP's GDI and GEM: Towards an Alternative*, „Social Indicators Research”, nr 57(2), s. 301–338.
- Dornbusch R., Edwards S. (1989), *Macroeconomic Populism in Latin America*, NBER, Cambridge MA.
- Espinoza P.Z., Arechvala N.S. (2013), *An Assessment of Social Welfare in Spain: Territorial Analysis Using a Synthetic Welfare Indicator*, „Social Indicators Research”, nr 111(1), s. 1–23.
- Fleurbaey M., Blanchet D. (2013), *Beyond GDP – Measuring Welfare and Assessing Sustainability*, Oxford University Press, Oxford.
- Huppert F.A., So T.C. 2013, *Flourishing Across Europe: Application of a New Conceptual Framework for Defining Well-Being*, „Social Indicators Research”, nr 110(2), s. 837–861.
- Ivaldi E., Bonatti G., Soldini R. (2015), *The Construction of Synthetic Index Comparing Multidimensional Well-Being in the European Union*, „Social Indicators Research”, nr 125(2), 397–430.
- Kalecki M. (1943a), *Studies in Economic Dynamics*, Allen & Unwin, London.
- Kalecki M. (1943b), *Political Aspect of Full Employment*, „Political Quarterly”, nr 14(4), s. 57–61.
- Kalecki M. (1971), *Selected Essays on the Dynamics of Capitalist Economy*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Koźmiński A.K., Noga A., Piotrowska K., Zagórski K. (2017), *Ekonomia społecznych emocji. Równowaga i nierównowaga funkcjonalna w gospodarce polskiej w latach 1999–2016 na podstawie wskaźnika ALK (BDI)*, „Ekonomista”, nr 6, s. 644–674.
- Koźmiński A.K., Noga A., Piotrowska K., Zagórski K. (2020), *The Balanced Development Index for Europe's OECD Countries, 1999–2017*, Springer, New York.

- Madonia G., Cracolizzi M.F., Cuffaro M. (2013), *Exploring Wider Wellbeing in the EU 15 Countries. An Empirical Application of the Stiglitz Report*, „Social Indicators Research”, nr 111(1), s. 117–140.
- OECD (2013), *Better Life Index*, OECD, Paris.
- OECD (2017), *How is Life? – 2017 – Measuring Well-Being*, OECD, Paris.
- Porter M.E., Stern S., Green M. (2015), *Social Progress Index 2015*, www.socialprogressimperative.org/system/resources
- Reig-Martinez E. (2013), *Social and Economic Wellbeing in Europe and the Mediterranean Basin: Building an Enlarged Human Development Indicator*, „Social Indicators Research”, nr 111(2), s. 527–547.
- Smith J., Steendijk R. (2015), *The International Wealth Index (IWI)*, „Social Indicators Research”, nr 122(1), s. 65–85.
- Stiglitz J.E., Fitoussi J.P., Durand M. (2018a), *Beyond GDP – Measuring what Counts for Economic and Social Performance*, OECD, Paris. (Przekład polski: *Poza PKB. Mierzmy to co ma znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2019).
- Stiglitz J.E., Fitoussi J.P., Durand M. (red.) (2018b), *For Good Measure – Advancing Research on Well-Being Metrics beyond GDP*, OECD, Paris.
- Stiglitz J.E., Sen A., Fitoussi J.P. (2010), *Mismeasuring Our Lives – Why GDP Doesn’t Add Up?* The Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress, The New Press, New York. (Przekład polski: *Błąd pomiaru. Dlaczego PKB nie wystarcza?*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2013).
- Summers L. (2016), *A Badly Designed US Stimulus Will Only Hurt the Working Class*, „Financial Time”, 14.11.2016.
- UNDP (2013), *Human Development Index*, UNDP, New York.
- UNDP (2018), *Human Development Indices and Indicators*, UNDP, New York.
- Yifu Lin J., Monga C., Standaert S. (2019), *The Inclusive Sustainable Transformation Index*, Social Indicators Research”, nr 143(1), s. 47–80.

EUROPA POMIĘDZY EMOCJAMI A RACJONALNOŚCIĄ: INDEKS ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU DLA EUROPEJSKICH KRAJÓW OECD

Streszczenie

Autorzy wykorzystują złożony wskaźnik rozwoju społeczno-gospodarczego, zwany wskaźnikiem ALK (BDI), do analizy sytuacji gospodarczej w 22 krajach europejskich OECD w latach 1999–2017. Wskaźnik obejmuje 45 zmiennych społecznych i ekonomicznych w podziale na cztery grupy: 1) oceny bieżącej sytuacji społecznej i politycznej, 2) przewidywania i oczekiwania społeczne, 3) wewnętrzna sytuacja ekonomiczna, 4) czynniki zewnętrzne. Ze względu na oddziaływanie oczekiwań społecznych i czynników zewnętrznych można wyróżnić cztery typy krajów: niezależne racjonalne, zależne emocjonalne, zależne racjonalne i niezależne emocjonalne. Najbardziej niebezpieczne dla rozwoju społeczno-gospodarczego jest znalezienie się w grupie krajów zależnych emocjonalnych, charakteryzujących się niską stopą inwestycji i wysokim udziałem konsumpcji w PKB, do której to grupy niebezpiecznie zbliża się gospodarka Polski.

Слова ключовые: добротан, цыкл кониунктуралны, очекивания спольчэны, эканомия эмоцй

JEL: A1, E3, I3

EUROPE BETWEEN EMOTIONS AND RATIONALITY: BALANCED DEVELOPMENT INDEX (BDI) FOR EUROPEAN OECD COUNTRIES

Abstract

The authors use a composite socioeconomic development indicator, called ALK (BDI) index, to analyze the economic situation in 22 European OECD countries in the period of 1999–2017. The indicator includes 45 social and economic variables contained in four groups: 1) assessments of the current social and political situation, 2) social predictions and expectations, 3) internal economic situation, 4) external factors. With respect to the impact of social expectations and external factors, four types of countries can be distinguished: independent rational, dependent emotional, dependent rational, and independent emotional. The most dangerous for socio-economic development is being in a group of dependent and emotional countries, characterized by a low investment rate and a high consumption share in GDP, which is dangerously approached by the Polish economy.

Key words: well-being, business cycle, social expectations, economics of emotions

JEL: A1, E3, I3

ЕВРОПА МЕЖДУ ЭМОЦИЯМИ И РАЦИОНАЛЬНОСТЬЮ: ИНДЕКС УРАВНОВЕШЕННОГО РАЗВИТИЯ ДЛЯ ЕВРОПЕЙСКИХ СТРАН ОЭСР

Резюме

Авторы используют сложный показатель социально-экономического развития, называемый показателем ALK (BDI), для анализа экономической ситуации в 22 европейских странах ОЭСР в 1999–2017 гг. Показатель содержит 45 социальных и экономических переменных в делении на четыре группы: 1) оценка текущей социальной и политической ситуации, 2) общественные планы и ожидания, 3) внутренняя экономическая ситуация, 4) внешние факторы. С точки зрения воздействия ожиданий общества и внешних факторов можно выделить четыре типа стран: независимые рациональные, эмоционально зависимые, рационально зависимые и эмоционально независимые. Наиболее опасное для социально-экономического развития является попадание в группу зависимых и эмоциональных стран, характеризующихся низкой нормой инвестиций и высокой долей потребления в ВВП. К этой группе опасно приближается экономика Польши.

Ключевые слова: благосостояние, конъюнктурный цикл, ожидания общества, экономика эмоций

JEL: A1, E3, I3